

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

Responsio Ad Argymenta Adversariorvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

cum initio iusti reputemur propter Christum, cum in eum credimus non est sentiendum, quod abiectio illo Mediatore, postea iusti sumus nostra impletione legis. Etsi necesse est renatos bene operari. Erit tutes legis, quatenus obediunt legi, sunt iusticiæ, & eatenus ha obœdientia legis, iustificat iusticia legis. Sed hæc imperfecta iusticia legis, non est accepta, nisi propter fidem, nec potest conscientia reddere pacatas. Id tantum efficit fides quæ statuit, quod propter Christum Pontificem habeamus Deum propitium. In hac promissione, querere debent piæ & perterrefactæ conscientia reconciliatorem, & iustificationem, hac promissione debent se erigere ac sustentare, sicut docent hæc verba: Iustus ex fide viuet. Significant enim quod fides iustificet, & ita iustificet, vt simul viuificet, hoc est, erigat & consoletur conscientias, & vitam æternam & gaudium in æternitate pariat.

R E S P O N S I O A D A R G V M E N T A
A D V E R S A R I O R V M.

C O G N I T I S his fundamentis causis, videlicet discrimine legis, ac promissionum, seu Euangelij, facile erit diluere ea, quæ aduersarij obijciunt. Citant enim dicta de lege & operibus, Dicunt vero de promissionibus omittunt. Semel autem responderi potest, omnes sententias de lege, quod lex non possit fieri sine Christo. Quia quæ sunt ciuilia opera, sine Christo, non placent Deo. Quare qui prædicantur opera, necesse est addere, quod fides requiratur, quæ propter fidem prædicentur, quod sint fructus & testimonia fidei. Quæ potest simplicius hac nostra doctrina dici? Necesse est enim ad eos noscenda beneficia Christi, discernere promissiones à lege. Amplexus & periculosa causis, multas & varias solutiones gignunt. Verum est enim illud veteris Poëtæ:

ὁ δ' ἀδίκῳ λόγῳ,
νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκῳ δ' ἔτα σοφῶν.

S E D in bonis & firmis causis, vna atq; altera solutio sumitur ex fontibus, corrigit omnia, quæ videntur offendere. Id fit & in hac nostra causa. Nam illa regula quam modo recitavi, interpretatur omnia dicta, quæ de lege & operibus citantur. F A T E MUR enim scripturam alibi legem, alibi Euangelium seu gratuitam promissionem remissionis peccatorum propter Christum tradere. Verum aduersarij nostri simpliciter abolent promissionem, cum agant, quod fides iustificet, cum docent, quod propter dilectionem opera nostra, accipiamus remissionem peccatorum & reconciliatorem. Si enim pendet ex conditione operum nostrorum remissio peccatorum

catoru
entia-
mente
peccat
mus. I
remiss
non pr
enim p
quid se
& pu
tollat
ea req
Ephes
opera
ra seq
in eis
confes
cepiss
iustus
ret, &
fidem
Sic Al
opere
bere p
dem e
dendu
ge ali
statue
dent o
promi
putato
simili
& con
nitione
Christi
& pro
operi
in his
tande
semp
quon

catorum, profus erit incerta. Nunquam enim facimus opera sufficientia. Erit igitur abolita promissio. Proinde nos reuocamus piamentes ad considerandas promissiones, & de gratuita remissione peccatorum & reconciliatione, quæ fit per fidem in Christum, docemus. Postea addimus & doctrinam legis, non quod lege mereamur remissionem peccatorum, aut quod propter legem iusti reputemur, non propter Christum. Sed quia Deus requirit bona opera. Oportet enim prudenter de *θεο* *τοῦ* *ἐπι* legem & promissiones. Videndum est quid legi, quid promissionibus scriptura tribuat. Sic enim & laudat, & præcipit bona opera, vt non tollat gratuitam promissionem, nec tollat Christum.

SUNT enim facienda bona opera, quia Deus ea requirit, ideoq; sunt effectus regenerationis, sicut Paulus docet Ephel. 2. Ipsi opus sumus, conditi per Christum Iesum ad bona opera, quæ præparauit Deus, vt in eis ambulemus. Itaq; bona opera sequi fidem debent, tanquam gratiarum actio erga Deum, Item vt in eis fides & exerceatur, & crescat, & ostendatur alijs, vt nostra confessione alijs inuitentur ad pietatem. Ita Paulus ait, Abraham accepisse circumcisionem, non quod propter illud opus reputaretur iustus, sed vt haberet signum in corpore scriptum, quo commoneretur, & fidem subinde maiorem conciperet. Item, quo confiteretur fidem coram alijs, & alios ad credendum suo testimonio inuitaret. Sic Abel fide gratiorem hostiam obtulit, placuit enim hostia non ex opere operato, sed quia Abel fide itatuebat, se Deum placatum habere propter misericordiam, Opus vero illud faciebat, vt suam fidem exerceret, & alios, exemplo & confessione sua, inuitaret ad credendum.

CUM hoc modo bona opera sequi fidem debeant, longe aliter vtuntur operibus homines, qui non possunt credere, ac statuere in corde, sibi gratis ignosci propter Christum. Hi cum vident opera sanctorum, humano more iudicant, sanctos operibus illis promeruisse remissionem peccatorum, & propter illa opera iustos reputatos esse coram Deo. Ideo imitantur ea, & sentiunt se per opera similia mereri remissionem peccatorum, conantur placare iram Dei, & confidunt se propter talia opera iustos reputari. Has impias opiniones in operibus damnamus. **PRIMO**, quia obscurant gloriam Christi, cum homines proponunt Deo hæc opera, tanquam pretium, & propitiationem. Hic honos debitus vni Christo, tribuitur nostris operibus. **SECVNDO**, neq; tamen inueniunt conscientie pacem in his operibus, sed alia supra alia in veris terroribus cumulantes tandem desperant, quia cum nullum opus satis mundum inueniant, semper accusat lex, & parit iram. **TER TIO**, Tales nunquam assequuntur noticiam Dei, cum conscientie fugientes iram Dei, non possint

possint pacem consequi, nec statuere vnquam quod à Deo exaudiantur. At cum accessit fides quæ credit, quod gratis reputemur, hæc audeat inuocare Deum, & sentit se exaudiri, & consequitur eam noticiam Dei. S E M P E R autem hæret in mundo opinio de operibus. Gentes habebant sacrificia sumta à patribus. Horum opera imitabantur, fidem non tenebant, sed sentiebant quod illa propitiationem & pretium esse, propter quod Deus reconcileretur ipsis. Populus in lege imitabatur hac opinione sacrificia, propter illa opera haberent placatum Deum, ex opere operato, dici solet. Hic videmus quam vehementer obiurgent populum propheta. Psalm. 49. Non in sacrificijs arguam te. Et Ieremias: præcepti de holocaustis. Tales loci damnant non opera, quæ Deus præceperat, vt externa exercitia in hac politia, sed damnamus impiam persuasionem, quod sentiebant se per illa opera placare Deum, & fidem abijciebant, Et quia nulla opera reddunt pacatam conscientiam, ideo subinde noua opera excogitantur, præter mandata Dei. Ac maxime mouent homines exempla sanctorum, horum imitatione, sperant se perinde consecuturos esse reconciliationem, illi consecuti sunt. Populus Israël viderat Prophetas in excelsis sacrificasse. Hoc opus mirabili studio cœpit imitari populus, vt per opus placaret iram Dei. At Prophetæ sacrificauerant in excelsis, vt per illa opera mererentur remissionem peccatorum, sed quia illis locis docebant, ideo ibi testimonium fidei suæ proponebant. Populus audierat Abraham immolasse filium suum. Quare & ipsi in asperissimo ac difficilimo opere placarent iram Dei, macerauerunt filios. At Abraham non hac opinione immolabat filium, vt id esset pretium & propitiatio, propter quam iustus reputaretur. In Ecclesia, instituta est cœna Domini, vt recordatione promissionum Christi, quarum in hoc signo admonemur, confirmetur in nobis fides, & foris confiteamur fidem nostram, & prædicemus beneficia Christi, sicut Paulus ait: Quoties feceritis, mortem Domini nuntiabitis, &c. Verum aduersarij nostri contendunt, Missam esse opus, quod ex opere operato iustificet, & tollat reatum culpæ & pænæ, in his, pro quibus fit. A N T O N I V S, Bernardus, Dominicus, Franciscus, & alij sancti patres, elegerunt certum vitæ genus, vel propter studium, vel propter alia vtilia exercitia. Interim sentiebant se fide propter Christum iustos reputari, & habere Deum propitium propter Christum, non propter illa exercitia. Sed multitudo deinceps imitata est, non fidem patrum, sed exempla illius fide, vt per illa opera mereretur remissionem peccatorum, vt propter illa opera reputarentur iusti coram Deo. Ita errat humanus ingenium de operibus, quia fidei iusticiam non intelligit. Et hunc erro-

rem reprehendit Euangelium, quod docet homines iustos reputari, non propter Legem, sed propter Christum, Christus autem sola fide apprehenditur, Quare sola fide propter Christum iusti reputamur.

Sed obijciunt aduersarij locum ex Corinthijs: Si omnem fidem habeam, &c. Dilectionem autem non habeam, nihil sum, & magis triumphat. Totam Ecclesiam, aiunt, certificat Paulus, quod non iustificet sola fides. Facile est autem respondere, postquam supra ostendimus, quid de dilectione & operibus sentiamus. Hic locus Pauli requirit dilectionem, hanc & nos requirimus. Diximus enim supra, oportere in nobis existere renouationem, & incoartam legis impletionem. Quare si quis dilectionem abiecerit, etiam si habet magnam fidem, tamen non retinet eam. Non enim retinet Spiritum sanctum. Neq; vero sequitur, quod ideo dilectio iustificet, hoc est, quod propter dilectionem accipiamus remissionem peccatorum, quod dilectio vincat terrores mortis & peccati, quod dilectio debeat opponi iræ, ac iudicio DEI, quod dilectio legi satisfaciat, quodq; renati propter legis impletionem accepti DEO sumus, non propter Christum gratis. Hæc non dicit Paulus, quæ tamen assingunt aduersarij nostri. Iam si nostra dilectione vincimus iram DEI, si nostra dilectione coram DEO meremur remissionem peccatorum, si nostra impletione legis sumus accepti: tollant aduersarij promissionem Christi, aboleant Euangelium, quod docet nos accessum habere ad Deum per propitiatorem Christum, quod docet, nos non propter nostram legis impletionem, sed propter Christum acceptos esse. Aduersarij corrumpunt pleraq; loca, qui suas opiniones ad ea afferunt, nec sumunt ex ipsis scripturis sententiam. Quid enim habet hic locus incommodi, si detraxerimus interpretationem, quam aduersarij de suo assuunt, non intelligentes, quid sit iustificatio, aut quomodo fiat. Corinthij antea iustificati multa acceperant excellentia dona, Et seruabant initia, vt sit, deinde ceperunt inter eos existere similitates, vt significat Paulus, Ceperunt fastidire bonos doctores. Ideo obiurgat eos Paulus, reuocans ad officia dilectionis. Nec disputat hic de remissione peccatorum, de modo iustificationis, sed de fructibus loquitur. Et dilectionem intelligit erga proximum. Stultum est autem somnare, quod dilectio, qua agimus cum hominibus, iustificet coram DEO, cum in iustificatione agendum sit cum DEO, placanda ira eius, & conscientia erga Deum pacificanda. Horum nihil sit per illam dilectionem, Sed tantum ita si apprehendatur misericordia. Idq; sit per fidem. Illud autem verum est, amissa dilectione, amitti Spiritum sanctum, quo amisso, & fides excutitur. Ideo ait: Si dilectionem non habeam, nihil sum, Non addit affirmatiuam, quod dilectio iustificet. SED disputant

præferri dilectionem, fidei & spei. Paulus enim inquit: Maior hæc dilectio. Consentaneum est autem, maximam & præcipuam rem iustificare. Quamquam hoc loco Paulus proprie loquitur de dilectione proximi, & significat dilectionem maximam esse, quæ rimos fructus habet. Fides & spes, tantum agunt cum Deo, Actio foris erga homines infinita habet officia: tamen largiamur aduersarijs dilectionem Dei & proximi, maximam virtutem, quia hoc summum præceptum est: Diligas Dominum Deum tuum &c. Veram, quomodo inde ratiocinabuntur, quod dilectio iustificat quia inquirunt, maxima virtus iustificat? Imo sicut lex maxima prima, minime iustificat, ita nec maxima virtus legis. Nulla est lex, quæ magis accuset nos, quæ magis faciat, vt conscientia nostra irascatur iudicio Dei, quam hæc summa lex. Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde. Quis enim sanctorum, præter Christum gloriari auit, se huic legi satisfecisse? Non igitur iustificat virtus legis. Sed illa virtus iustificat, quæ accipit reconciliationem donatam propter Christum. Hæc virtus fides est, nec iustificat proprie am dignitatem, sed tantum quia accipit misericordiam, qua propter Christum iusti reputamur. Sumus enim iusti, hoc est, accepti coram Deo, non propter nostram perfectionem, sed per misericordiam propter Christum, si tamen hanc apprehendimus & opponimus Deo. SED aduersarij ideo tribuunt dilectioni iusticiam, quæ legem docent, & cogitant iusticiam esse obædientiam erga legem. Nam humana ratio tantum intuetur in legem, nec intelligit aliam iusticiam, nisi legis obædientiam. Et scholastici, homines inuicem inuicem, quærentes methodum, proposuerunt sibi legem, Perinde ac Philosophi in Ethicis, proponunt sibi præcepta de moribus. Sed Paulus reclamatur, & docet aliud quiddam esse iusticiam, scilicet obædientiam erga promissionem, reconciliationis donatæ propter Christum. hoc est, accipere misericordiam donatam propter Christum. Sic enim sumus accepti Deo, sic sunt pacatæ conscientia, quando sentimus Deum nobis propter Christum propitium esse. Quare pie mentes lege ad promissionem, reuocandæ sunt, vt sæpe iam diximus, & paulo post latius exponemus, cum agitabimus argumenta scholastica vocabulo iusticiæ. ADVERSARIJ, in confutatione, & humilitate cum contra nos citauerunt, ex Coloss. Caritas est vinculum perfectionis. Hinc ratiocinantur, quod dilectio iustificet, quia perfectio efficit. Quamquam hic multis modis de perfectione responderi poterit, tamen nos simpliciter sententiam Pauli recitabimus. Certum est Paulum de dilectione proximi loqui. Neq; vero existimandum est, quod Paulus aut iustificationem, aut perfectionem coram Deo tribuerit operibus secundæ tabulæ potius, quam primæ. Præterea

dilectio est perfecta legis impletio, & legi satisfacit, nihil igitur erit opus propitiatore Christo. Paulus autem ideo docet nos acceptos esse propter Christum, non propter legis impletionem, quia legis impletio non est perfecta. Itaque, cum manifeste alibi detrahat nobis perfectionem, non est sentiendum, quod hic loquatur de personali singulorum perfectione, sed loquitur de integritate communi Ecclesiae. Ideo enim ait, dilectionem esse vinculum seu colligationem, ut significet se loqui, de colligandis & copulandis pluribus membris Ecclesiae inter se. Sicut enim in omnibus familijs, in omnibus rebus publicis, concordia mutuis officijs alenda est, nec retineri tranquillitas potest, nisi quaedam errata inter se dissimulent homines, & condonent: Ita, iubet Paulus in Ecclesia dilectionem existere, quae retineat concordiam, quae toleret, sibi opus est, asperiores mores fratrum, quae dissimulet quaedam leuia errata, ne dissiliat Ecclesia in varia schismata, & ex schismatis oriantur odia, factiones & haereses. Necessesse est enim dissilire concordiam, quando aut Episcopi imponunt populo duriora onera, nec habent rationem imbecillitatis in populo. Et oriuntur dissidia, quando populus nimis acerbe iudicat de moribus doctorum, aut fastidit doctores, propter quaedam leuia incommoda, quaruntur enim deinde, & aliud doctrinae genus, & alij doctores. E contra perfectio, id est, integritas Ecclesiae conseruatur, quando firmi tolerant infirmos, quando populus boni consulit quaedam incommoda in moribus doctorum, quando Episcopi quaedam condonant imbecillitati populi. De his praecipis aequitatis, pleni sunt libri omnium sapientum, ut in hac vitae consuetudine multa condonemus inter nos, propter communem tranquillitatem. Et de ea cum hic tum alias saepe praecipit Paulus. Quare aduersarij imprudenter ratiocinantur ex nomine perfectionis, quod dilectio iustificet, cum Paulus de integritate & tranquillitate communi loquatur. Et sic interpretatur hunc locum Ambrosius, Sicut aedificium dicitur perfectum seu integrum, cum omnes partes apte inter se coagmetatae sunt. Turpe est autem aduersarijs, tantopere praedicare dilectionem, cum nusquam praesentent eam. Quid nunc agunt? dissipant Ecclesias, scribunt leges sanguine, & has proponunt Caesari clementissimo principi promulgandas, trucidant sacerdotes, & alios bonos viros, si quis leuiter significauit se aliquem manifestum abusum non omnino probare. Haec non conueniunt ad ista praeconia dilectionis, quae si sequerentur aduersarij, Ecclesiae tranquillae essent, & Respublica pacata. Nam hi tumultus consulescerent, si aduersarij non nimis acerbe exigerent quasdam traditiones inutiles ad pietatem, quarum plerasque ne ipsi quidem obseruant, qui vehementissime defendunt eas. Sed sibi facile ignoscunt, alijs non item, ut ille apud Poetam: Ego met mi igno-

sto Menius inquit. Id autem alienissimum est ab his encomijs dilectionis, quæ hic ex Paulo recitant, nec magis intelligunt, quam priores intelligunt vocem, quam reddunt. Ex Petro citatur hanc sententiam: Vniuersa delicta operit caritas. Constat & Petrus loqui de dilectione erga proximum, quia hunc locum accommodat ad præceptum, quo iubet ut diligant se mutuo. Neque vero vili Apostolo in mentem venire potuit, quod dilectio nostra vincat peccata & mortem, quod dilectio sit propitiatio, propter quam Deus reconcilietur, omisso mediatore Christo, quod dilectio sit iusticia, sine mediatore Christo. Hæc enim dilectio, si qua esset, esset iusticia legum non Evangelij, quod promittit nobis reconciliationem, & iusticiam si credamus, quod propter Christum propitiatorem, patere placet, quod donentur nobis merita Christi. Ideo Petrus paulo auctoritate, ut accedamus ad Christum, ut ædificemur super Christum, addit: Qui crediderit in eum, non confundetur. Dilectio nostra liberat nos à confusione, cum Deus iudicat & arguit nos, sed si Christum liberat in his paoribus quia scimus propter Christum nobis ignosci. Cæterum hæc sententia de dilectione, sumta est ex verbis, ubi antithesis clare ostendit, quomodo intelligi debeat: Obuium suscitatur rixas, & vniuersa delicta tegit dilectio. Idem profus dicitur, quod illa Pauli sententia ex Colossensibus sumta, ut si quæ dissensiones inciderint, mitigentur & componantur æquitate, & communitate nostra: Dissensiones (inquit) crescunt odijs, ut sæpe videmus leuissimis offensionibus maximas exoriri tragedias. Inciderunt quædam inter C. Cæsarem & Pompeium leues offensiones, in quibus si alter alteri paululum celsisset, non extitisset bellum civile, Sed dum uterque morem gerit odio suo, ex re nihili, maximi motus orti sunt: Multæ in Ecclesia hæreses ortæ sunt, tantum ex mutuis odijs dederunt. Itaque non de proprijs delictis, sed de alienis loquitur, cum ait: Dilectio tegit delicta, videlicet aliena, & quidem inter homines, est. Etiam si quæ offensiones incidant, tamen dilectio dissimulat, ignoscit, cedit, non agit omnia summo iure. Petrus igitur non hoc vult, quod dilectio coram Deo mereatur remissionem peccatorum, quod sit propitiatio, excluso mediatore Christo, quod propter dilectionem simus accepti non propter mediatorem Christum, sed quia erga homines non sit morosa, non aspera, non intractabilis, quæ quædam errata amicorum dissimulet, quod mores aliorum etiam asperiores boni consulat, sicut vulgaris quædam sententia præcipit: Mores amici noueris, non oderis. Neque temere de hoc officio dilectionis toties præcipiunt Apostoli, quod Philosophi vocant ἀρετήν καὶ ἀγάπην. Necessaria est enim hæc virtus ad publicam concordiam necesse est.

tendam, quæ non potest durare, nisi multa dissimulent, multa condonent inter se pastores & Ecclesiæ. Ex Iacobo citant: Videtis igitur, quod ex operibus iustificatur homo, & non ex fide sola. Neque alius locus vllus magis putatur officere nostræ sententiæ, sed est facilis & plana responsio: Si non assuant aduersarij suas opiniones de meritis operum, Iacobi verba nihil habent incommodi. Sed vbiq; fit mentio operum, aduersarij affingunt suas impias opiniones, quod per bona opera mereamur remissionem peccatorum, quod bona opera sine propitiatio ac precium, propter quod Deus nobis reconcilietur, quod bona opera vincant terrores peccati & mortis, quod opera coram Deo propter suam bonitatem sine accepta, nec egeant misericordia & propitiatore Christo. Horum nihil venit in mentem Iacobi, quæ tamen omnia nunc defendunt aduersarij, prætextu sententiæ Iacobi. PRIMVM igitur hoc expendendum est, quod hic locus magis contra aduersarios facit, quam contra nos. Aduersarij enim docet hominem iustificari dilectione & operibus. De fide, qua apprehendimus propitiatorem Christum, nihil dicunt. Imo hanc fidem improbant, neq; improbant tantum sententijs aut scriptis, sed etiam sermo & supplicijs conantur in Ecclesia delere. Quanto melius docet Iacobus, qui fidem non omittit, non subijcit pro fide dilectionem, sed retinet fidem, ne propitiator Christus excludatur in iustificatione, sicut & Paulus, cum summam tradit vitæ Christianæ, complectitur fidem & dilectionem. 1. Tim. 1. Finis mandati caritas est, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. SECUNDO, res ipsa loquitur, hic de operibus dici, quæ fidem sequuntur, & ostendunt fidem non esse mortuam, sed viuam & efficacem in corde. Non igitur sensit Iacobus, nos per bona opera mereri remissionem peccatorum & gratiam. Loquitur enim de operibus iustificatorum, qui iam sunt reconciliati, accepti & consecuti remissionem peccatorum. Quare errant aduersarij cum hinc ratiocinantur, quod Iacobus doceat nos per bona opera mereri remissionem peccatorum & gratiam, quod per opera nostra habeamus accessum ad DEVM, sine propitiatore Christo. TERTIO, Iacobus paulo ante dixit, de regeneratione, quod fiat per Euangelium. Sic enim ait: Volens genuit nos verbo veritatis, vt nos essemus primitiæ creaturarum eius. Cum dicit nos Euangelio renatos esse, docet quod fide renati ac iustificati sumus, Nam promissio de Christo tantum fide apprehenditur, cum opponimus eam terroribus peccati & mortis. Non igitur sensit Iacobus, nos per opera nostra renasci. Ex his liquet, non aduersarij nobis Iacobum, qui cum ociosas & securas mentes, quæ somniabant se habere fidem, cum non haberent, vituperaret, distinxit inter mortuam fidem ac viuam fidem. Mortuam ait esse,

quæ non parit bona opera. Vitam ait esse, quæ parit bona opera. Porro nos sæpe iam ostendimus, quid appellemus fidem. Non enim loquimur de otiosa noticia, qualis est etiam in Diabolis, sed de illa quæ resistit terroribus conscientia, quæ erigit, & consolatur penes refacta corda. Talis fides neq; facilis res est, vt somniant aduersarij neq; humana potentia, sed diuina potentia, qua viuificamur, quo Diabolum & mortem vincimus, sicut Paulus ad Colossenses ait, quod fides sit efficax per potentiam Dei, & vincat mortem. In quibus resuscitati estis per fidem efficaciam Dei. Hæc fides cum sit noua, necessestario parit nouos motus & opera. Ideo Iacobus recte negat nos tali fide iustificari, quæ est sine operibus. Quod autem dicitur iustificari fide & operibus, certe non dicit nos per opera renari. Neq; hoc dicit, quod partim Christus sit propitiator, partim opera nostra sint propitiatio. Nec describit hic modum iustificationis, sed describit quales sint iusti, postquam iam sunt iustificati & renati. Iustificari significat hic non ex impio iustum effici, sed vsu forensum pronuntiarum, Sicut hic, Factores legis iustificabuntur. Sic igitur hæc verba nihil habent incommodi, Factores legis iustificabuntur: Ita de Iacobi verbis sentimus, Iustificatur homo non solum ex fide, sed etiam ex operibus, quia certe iusti pronuntiantur homines, habentes fidem & bona opera. Nam bona opera, in sanctis, diximus, sunt iusticie legis, quæ sunt acceptæ propter fidem, per se sunt acceptæ, quia satisfaciunt legi. Iustificatur igitur homo ex fide & operibus, non propter opera, sed propter fidem, quam tamen bona opera sequi necesse est. Iacobus enim loquitur de his operibus, quæ fidem sequuntur, sicut testatur cum ait: Fides adiuuat opera eius. Sic accipiendum est: Factores legis iustificabuntur, hoc est, qui credunt & habent bonos fructus, iusti pronuntiantur. Nam lex ita fit, ut credimus, & placet propter fidem, non quod opera legi satisfaciunt. Ita videmus in his sententijs nihil esse vitij, sed aduersarij deprauant eas, qui de suo affingunt impias opiniones. Neq; enim dicunt, opera mereri remissionem peccatorum, homines propter opera accepta esse seu iustos reputari, non propter Christum, opera pacare corda, vincere iram Dei, opera non indigere misericordia. Horum nihil dicit Iacobus, quæ tamen aduersarij verbis Iacobi affingunt. **C** **T** **A** **N** **T** **V** **R** contra nos & alia sententia de operibus. Danielis. Peccata tua cleemofynis redime. Et Esaiæ 58. Frange esurienti panem tuum, tunc inuocabis, & Dominus exaudiet. Lucæ 6. Remitte & remittetur vobis. Matth. 6. Beati misericordes, quia misericordiam consequentur. **A** **D** has sententias & similes de operibus, **P** **R** **I** **M** **V** **M** hoc respondemus, quod supra dictum est, legem non vere fieri sine fide, nec placere nisi propter fidem in Christum.

sum, iuxta illud: Sine me nihil potestis facere. Item: Sine fide impossibile est placere Deo. Item: Per Christum habemus accessum per fidem. Itaq; quoties requiruntur & probantur opera, addendum est Evangelium de Christo.

S E C V N D O, Hæ sententiæ, quæ paulo ante commemoravi, fere sunt conciones pœnitentiæ. Constant enim ex duabus partibus, habent initio prædicationem legis, quæ arguit peccata, & iubet bene operari. Deinde est addita promissio. Certissimum est autem in prædicatione pœnitentiæ non sufficere prædicationem legis, quæ tantum terret & condemnat conscientias sed necesse est accedere Evangelium, quod peccata gratis remittantur propter Christum, & quod fide consequamur remissionem peccatorum. Hæc sunt adeo certa & perspicua, vt si dissentiant aduersarij, & excludant Christum, & fidem à prædicatione pœnitentiæ, merito tanquam blasphemi in Christum reiiciendi sint.

Q V A R T E concio Danielis non tantum ad eleemosynas detorqueri debet, sed fides etiam in ea requirenda est. Dissimilis est concio Danielis orationi Aristotelis, qui ad suum Regem scribens, etiam hortatur eum ad beneficentiam, & iubet eum potentiam suam conferre ad publicam utilitatem, & salutem omnium gentium, non ad superbiam. Sic enim ad Alexandrum scribit: *δὴ τὸ πρῶτον αὐτῷ ἀγαθὸν καὶ ἡμῶν ἐστὶν ἔργον, ἀλλὰ ἕξ ἐυεργεσίαν κατατίθεσθαι*. Honestissima oratio est, neq; de officio publico magni Principis aliud dici quicquam melius potest. Sed Daniel non tantum de officio seu vocatione Regem suum docet, sed de pœnitentiâ, de pietate erga Deum, de remissione peccatorum, deq; illis magnis rebus extra Philosophiam positis. Non igitur tantum hic eleemosynæ requirendæ sunt, sed etiam fides. Idq; textus ostendit, Regem conuersum esse, non solum ad eleemosynas largiendas, sed multo magis ad fidem. Extat enim egregia confessio Regis de Deo Israel: Non est alius Deus, qui possit ita saluare.

I T A Q V E duæ partes sunt in concione Danielis, **A L T E R A** pars est prædicatione pœnitentiæ, quæ arguit peccata, & præcipit de noua vita: Redime peccata tua iusticiâ, & iniquitates tuas beneficijs erga pauperes. Sic enim in sua lingua loquitur Daniel, vbi satis apparet eum non solum de eleemosynis præcipere, sed de tota iusticiâ, hoc est, de noticia Dei & fide. Ait enim, peccata redime per iusticiam. Iusticiâ autem erga Deum est fides, qua credimus Deum nobis ignoscere. Deinde præcipit Daniel de beneficijs erga pauperes, hoc est, ne superbe, nec crudeliter imperet, sed consulat utilitatibus subditorum.

A L T E R A pars concionis promittit remissionem peccatorum: Ecce erit sanatio delictorum tuorum. Hieronymus hic præter rem adiecit dubitatuam particu-

I p lam.

lam. Et multo imprudenter disputat in commentarijs, incertam esse remissionem peccatorum. Sed nos meminerimus, Euangelium esse totum promittere remissionem peccatorum. Isq; abolere Euangelium censendus est, qui sentit remissionem peccatorum incertam esse. Dimitramus igitur hoc in loco Hieronymum. Cum autem clarescat naturae promissio, certe requiritur fides, quia promissio non potest accipi, nisi fide. Quanquam & ibi indicauit remissionem contingere posse, cum ait: Redime peccata. Atq; haec promissio remissionis peccatorum vere Prophetica & Euangelica vox est, quam etiam Daniel volebat fide accipi. Norat enim Daniel promissam esse remissionem peccatorum propter futurum semen, videlicet Christum non solum Israelitis, sed etiam omnibus gentibus. Alioquin non petiisset Regi polliceri remissionem peccatorum. Non est enim hominis, praesertim in terroribus peccati, statuere de voluntate Dei, in certo verbo Dei, quod irasci desinat. Itaq; cum promissio ponatur, satis apparet requiri fidem, quia promissio non potest accipi nisi fide. Si haec fides ex conditione operum penderet, incerta esset remissio. Ideo talis fides requiritur, quae confidit misericordia & verbo Dei, non operibus nostris. Quod autem dicit, redime peccata per iustitiam & per eleemosynas, idem est ac si diceret, Redime peccata per penitentiam, quia reatus tollitur per penitentiam. Neq; hinc ratiocinandum est, quod ignoscat Deus propter opera sequentia, sed igitur scit propter promissionem his, qui promissionem apprehendunt.

O S T E N D I M U S clare in concione Danielis fidem requiri, quae huic loco iniuriam faciunt, qui inde ratiocinantur, quod remissionem peccatorum contingat propter opera nostra, non fide propter Christum. Philosophicum est, in concione Danielis nihil requirere nisi adhortationem de imperio recte gerendo. Pharisaicum est fingere, quod propter opus illud contingat remissio peccatorum. Sed ita fit, opera naturaliter incurrunt hominibus in oculos, qui fidem nec intelligit, neq; considerat humana ratio. Ideo somnians at opera illa mereri remissionem peccatorum. Haec opinio naturaliter haeret in animis hominum, neq; excuti potest, nisi cum deum libenter docemur. Sed reuocare nos debemus ab hac carnali opinione ad Euangelium, & promissionem misericordiae, in qua gratis et liberetur remissio peccatorum propter Christum. Ita in omnibus locis de penitentia, fides requirenda est. Summa enim contentio est in Christum, remissionem peccatorum sine Christo quaerere.

Q U I D A M interpretantur Danielem de remissione poenae, cum ait: Redime peccata eleemosynis. Ita nihil contra nos faceret Daniel. Etsi dubium non est, quin loquatur de remissione culpa. Frustra enim quaeritur remissio poenae, nisi prius cor apprehendatur.

esse remissionem culpæ. Quod si illi concedent, remissionem culpæ gratis contingere per fidem, nos postea facile largiemur, pœnas quibus castigamur, mitigari bonis operibus, & totâ pœnitentia, iuxta illud: Si nos iudicemus, non iudicemur à Domino. Et Jerem. 15. Si conuersus fueris, conuertam te. Et Zacha. 1. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Et Psalm. 49. Inuoca me in die tribulationis.

Sic iudicandum est & de hoc loco, Remittite & remittetur vobis. Est enim pene similis concio de pœnitentia. Prior particula requirit bona opera. Posterior addit promissionem. Neq; est ratiocinandum, quod nostra condonatio ex opere operato mereatur nobis remitti peccata. Non enim dicit hoc Christus. Sed sicut alijs Sacramentis annectit Christus promissionem remissionis peccatorum, ita annectit & bonis operibus, Et sicut in cœna Domini non consequimur remissionem peccatorum sine fide ex opere operato: Ita neq; in hoc opere, Imo nostra condonatio non est bonum opus, nisi cum sit à reconciliatis. Ideo nostra condonatio, quæ quidem placet Deo, sequitur condonationem diuinam. Solet autem Christus hoc modo coniungere legem & Euangelium, vt vtrunq; tradat, doctrinam fidei & bonorum operum, vt moneat hypocrisim & simulationem pœnitentiæ esse, nisi sequantur boni fructus. Item, vt multa habeamus externa signa Euangelij, & remissionis peccatorum, quæ nos commonefaciant & consolentur, & vt multipliciter ererce-re fidem possimus. Sic igitur necesse est tales locos accipi, ne aboleamus Euangelium de Christo, ne nostra opera opponamus Deo tanquam propitiationem & precium, abiecto Christo. Item ne fiat incerta remissio peccatorum, si doceatur pendere ex conditione nostrorum operum.

CITATUR & ex Tobia: Eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat. Non dicemus hyperbolen esse, etsi sic accipi debet, ne detrahat de laudibus Christi, cuius propria sunt officia, liberare à peccato & à morte. Sed recurrentum est ad regulam, quod lex sine Christo non prodest. Placent igitur eleemosynæ Deo, quæ sequuntur reconciliationem, non quæ præcedunt. Itaq; liberant à peccato & à morte, non ex opere operato, sed sicut paulo ante de pœnitentia diximus, quod fidem cum fructibus complecti debemus: ita de eleemosynis iudicandum est, quod placeat Deo fides cum fructibus. Tobias enim concionatur non tantum de eleemosynis, sed etiam de fide: Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt dirigat vias tuas. Hoc autem proprie est illius fidei de qua loquimur, quæ sentit Deum esse propitium propter ipsius misericordiam, & petit vt seruet & gubernet nos. Adhuc concedimus eleemosynas mereri multa beneficia Deo, & liberare non à præsentis peccato. Non enim vncunt iram & iudicium Deo, nec reddunt pacatas conscientias.

scientias, sed liberare à futuro peccato, hoc est, mereri vt desinatur in periculis peccatorum & mortis. Hæc est simplex sententia reliquis scripturis consentiens. Sic enim accipienda sunt præcepta operum & legis, ne detrahant de gloria Christi & Euangelij. **C** R A T V R & dictum Christi apud Lucam: Date eleemosynam, ecce omnia munda sunt vobis, Plane surdi sunt aduersarij. Toties dictum est, legem sine Christo non prodesse, propter quem præcepta bona opera. Sed illi vbiq; excluso Christo, docent mereri iustificationem per opera legis. Hic locus integer prolatus, ostendit fidem requiri. Christus enim obiurgat Phariseos sentientes se coram Deo mundari, hoc est, iustificari crebris ablutionibus, sicut **P** a, nescio quis, de aqua sale conspersa inquit, quod populum sanctificet ac mundet. Et glossa ait, quod mundet à venialibus. Tale erant & Phariseorum opiniones, quas reprehendit Christus, & ponit huic fictæ purgationi duplicem mundiciem, Alteram internam, Alteram externam. Iubet vt intus mundentur, Et addit mundicie externa: Date eleemosynam de eo, quod superest, & omnia erunt vobis munda. Aduersarij non recte accommodant particulam vniuersalem. Christus enim addit hæc conclusionem vtque membro. Tunc omnia erunt munda, videlicet, si intus terra mundi, & foris eleemosynam dederitis. Significat enim, quod externa mundicies collocanda sit in operibus à Deo præceptis, non in traditionibus humanis, vt tunc erant illæ ablutiones, & nunc est quotidiana aspersio aquæ, vestitus Monachorum, discrimina ciborum & similes pompæ. Sed aduersarij corrumpunt sententiam sophistice, translata particula vniuersali ad vnã partem, Omnia erunt munda, datis eleemosynis, vt si quis ratiocinetur: **A** dterum adest, igitur omnes Apostoli assunt. Quare in antecedente vtrumque membrum coniungi debet, credite & date eleemosynas, Ita omnia erunt munda. Scriptura enim alibi dicit, Fide purificari corda. Quod si corda sint mundata, & deinde foris accedant eleemosynas, hoc est, opera caritatis omnis generis, ita toti erunt mundi, hoc est, non solum intus, sed foris etiam. Ac tota illa concio Christi coniungi debet, cuius multæ sunt partes, quarum aliæ de fide, aliæ de operibus præcipiunt. Nec est candidi lectoris excerpere præcepta operum, omisis locis de fide. Sunt & nonnulli, qui Ironiam esse interpretantur, Date eleemosynas, & omnia sunt munda. Videtur enim Christus vanam persuasionem Phariseorum false taxare, quicum haberent animos pessimis cupiditatibus obnoxios, interim de his eleemosynis, confidebant se meros semideos esse. Hæc interpretatio non est absurda, neq; quicquam habet quod pugnet cum scripturis.

A D D E R

ADDEREMVS & alios locos, nisi existimarem, ex his quos recensuimus atq; enarrauimus, similes iudicari facile posse. Sed adiciemus hoc scholasticum argumentum. Iusticiam necesse est in voluntate esse. Ergo cum fides sit in intellectu, non iustificat. Hoc argumentum ideo recitamus, vt tota res magis fiat perspicua, quomodo fides iustificet, & quid Paulus appellet iustificationem. Primum autem, propter morosos quosdam τεχνολογικῶς respondebimus: Constat ex Ethicis, iusticiam, obœdientiam appellari erga superiorem, quam is approbat. Fides autem est obœdientia erga Euangelium, Quare fides rectè dicitur iusticia. Nam obœdientia erga Euangelium imputatur pro iusticia, adeo vt obœdientia erga legem tantum propterea placeat, quia credimus nobis Deum gratis propitium esse propter Christum. Neq; enim legi satisfacimus. Quamquam autem hæc fides est in voluntate, est enim velle & accipere promissionem, tamen hæc obœdientia erga Euangelium, non propter nostram mundiciem imputatur pro iusticia, sed quia accipit oblatam misericordiam, & sentit nos propter Christum iustos reputari per misericordiam, non propter nostram impletionem legis, nec propter nostram mundiciem. Ita renouanda mens est à conspectu legis ad Euangelium & Christum, & statuendum quod reputemur iusti, cum sentimus nos propter Christum acceptos esse, non propter dilectionem aut impletionem legis.

DIFFERT autem fides à spe, quia fides accipit in præsentia remissionem peccatorum & reconciliationem seu acceptationem nostri, propter Christum. Spes autem versatur circa futura bona, & liberationem futuram. SECVNDO, Iustificatio hic significat reputari iustum, Non autem reputat Deus hominem iustum, sicut in foro aut in Philosophia, reputatur homo iustus, propter proprii operis iusticiam, quæ rectè ponitur in voluntate. Sed reputat hominem iustum, per misericordiam propter Christum, si quis tamen hunc fide apprehendat. Quare fides appellari iusticia potest, quia est illud, quod imputatur ad iusticiam, vt cum Paulo loquamur, quacumq; tandem in parte hominis ponatur. Id enim nihil impedit imputationem diuinam. Etsi nos quidem hanc fidem in voluntate ponimus. Est enim velle & accipere promissionem Christi. Et hoc scholastico argumento agitato, quia rem ad methodum reuocat, videtur tota causa melius perspicui posse. EX HIS omnibus etiam intelligi potest, quid iudicandum sit de merito condigni, de quo fingunt aduersarij homines iustos esse coram Deo propter dilectionem ac legis impletionem. Hic nulla iusticiæ fidei mentio fit, & pro mediatore Christo ponitur, quod accepti simus propter nostram impletionem legis, Hæc nullo modo ferenda sunt, sed vt supra diximus, etsi

et si necessario sequitur renouationem dilectio, tamen gloria Christi non debet transferri in nostram impletionem legis, sed sentiendum est, quod etiam post renouationem iusti reputemur propter Christum, quod Christus maneat mediator & propitiator, quod propter Christum habeamus accessum ad Deum, quod non satisfaciamus legi, sed habeamus opus misericordiae, quod semper per misericordiam iusti reputemur.

ID QVIBUS constat vniuersa Ecclesia, quod iusti & salui sumus per misericordiam. Sicut supra citauimus Hieronymo: Iusticia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei misericordia consistit. Hæc autem misericordia fide accipitur. Videte, quid consequatur ex aduersariorum opinione. Si sentidum est, quod Christus tantum primam gratiam, vt vocant, mererit, postea nos sumus accepti nostra impletionem legis, & mereamur vitam æternam, quando erunt conscientia pacata? quando statuerit, quod habeant Deum propitium? Lex enim semper accusat nos, vt Paulus ait, Lex iram operatur. Ita fiet, vt si senserint conscientia iudicium legis, ruant in desperationem. Paulus ait: Omne quod non est ex fide, peccatum est. Isti autem nihil vnquam ex fide agunt, si tunc demum sentiant sibi Deum propitium esse, cum legem impleuerint. Semper enim dubitabunt, vtrum legi satisfactum sit, non intelligent non esse satisfactum. Ideo nunquam statuent se habere Deum propitium, se exaudiri. Nunquam igitur diligunt, nunquam vere colunt Deum. Talia peccata quid aliud sunt, nisi ipse inferus cum sint plena desperationis & odij Dei, & in hoc odio tamen inuocant & colunt Deum, sicut Saul colebat. Hic prouocamus ad omnes pias mentes, & peritas rerum spiritualium, hæc testari poterunt hæc mala consequi ex illa impia persuasionem aduersariorum, qui sentit quod iusti reputemur coram Deo, propria impletionem legis & iubet confidere, non promissione misericordiae propter Christum donata, sed nostra impletionem legis.

NEC ESSE est arguere, quod certo post renouationem, iusti, hoc est, accepti Deo sumus, quod pacem habeamus coram Deo per misericordiam propter Christum, & quod illa incoatio legis in nobis non sit digna vita æterna, sed quod sicut remissio peccatorum & iustificatio, impartitur per misericordiam propter Christum, non propter legem: Ita & vita æterna cum iustificatione, non propter legem & nostrorum operum perfectionem, sed per misericordiam propter Christum offertur. Sicut ait Christus: Hæc est autem voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et alibi: Qui credit in filium, habet vitam æternam. Quæramus aduersarios, quid consilij dent morituris, Vtrum iubent eos sentire quod reputentur iusti, & expectare vitam æternam, pro-

per propria opera, an verò per misericordiam propter Christum? Certe nec Paulus, nec Laurentius, dicent se propter propriam mundiciem iustos reputandos esse, aut sibi deberi vitam æternam propter propria opera aut legis impletionem, sed sentient se reputari iustos, & accipere vitam æternam propter Christum, per misericordiam. Nec possunt muniri piæ mentes contra desperationem, nisi sentiant, quod per misericordiam propter Christum certo habeant & iusticiam & vitam æternam, non propter legem. Hæc sententia consolatur, erigit & saluat piæ mentes. Quare aduersarij, cum meritum condigni prædicant, abolent doctrinam de fide & mediatore Christo, & adigunt conscientias ad desperationem.

Sed dicat aliquis: Si per misericordiam saluandi sumus, quid interest inter hos, quibus contingit salus, & quibus non contingit? Num pariter sperabunt misericordiam boni & mali? Hoc argumento videntur moti scholastici ad quærendum meritum condigni. Necessè est enim discrimen esse inter saluandos & damnandos. Primum autem illud dicimus, cum iustificatione offerri vitam æternam, seu iustificatos esse filios Dei & cohæredes Christi, iuxta illud: Quos iustificauit, eosdem & glorificauit. Igitur nullis contingit salus, nisi iustificatis. Sicut autem iustificatio incerta esset, si penderet ex conditione operum nostrorum aut legis, ac non gratis acciperetur propter Christum, per misericordiam: Ita si spes niteretur operibus nostris, tunc vero esset incerta, quia lex semper accusat conscientias. Nec possunt conscientia reddi pacata, nisi fide apprehendant misericordiam, Neque vero potest existere spes vitæ æternæ, nisi pacata conscientia. Nam conscientia dubitans, fugit iudicium Dei ac desperat. Necessè est autem spem vitæ æternæ certam esse. Ideoque, ut sit certa, sentiendum est, quod donetur vita æterna per misericordiam propter Christum, non propter nostram impletionem legis. In foro ac iudicij hominum ius seu debitum certum est; misericordia incerta est. Hic coram Deo alia res est. Nam misericordia habet clarum mandatum Dei. Nam Euangelium est hoc ipsum mandatum, quod iubet credere, quod Deus velit ignoscere & saluare propter Christum, iuxta illud: Non misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum non iudicatur. Quoties igitur de misericordia dicitur, intelligendum est fidem requiri. Et hæc fides, discrimen facit inter saluandos & damnandos, inter dignos & indignos. Est enim vita æterna promissa iustificatis. Fides autem iustificat, quandoque & quocumque tempore apprehendunt eam homines. Et per omnem vitam certare debemus, ut hanc vitam consequamur & confirmemus. Existit enim, ut supra diximus, hæc fides in pœnitentia,

tia, non in his qui secundum carnem ambulant. Ac debet inter
 rricula & tentationes per omnem vitam crescere. Et qui hanc
 consecuti sunt, hi renati sunt, vt bene operentur, vt legem faciant.
 Sicut igitur pœnitentiam per omnem vitam requirimus, ita & in
 opera requirimus, etsi nostra opera non sunt talia, vt pro eis de
 tur vita æterna. Sicut & Christus in hac sententia dixit: Cum
 feceritis omnia, dicite serui inutiles sumus. Et Bernardus recte
 dicit: Necessè est primo credere, quod remissionem peccatorum
 non possis, nisi per indulgentiam D E I. Deinde, quod nihil pro
 habere queas operis boni, nisi & hoc dederit ipse. Postremo, quod
 æternam vitam nullis potes operibus promereri, nisi gratis de
 illa. Et paulo post: Nemo itaq; se seducat, quia si bene cogita
 fuerit, inueniet proculdubio, quod nec cum decem millibus
 occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se, &c. Nos igitur
 vt conscientia certam consolationem & spem teneant, reuocamus
 homines ad promissionem Christi, & docemus quod necesse sit
 credere, quod Deus propter Christum, non propter legem remittat
 peccata, iustificet, & donet vitam æternam, iuxta illud: Qui
 filium, habet vitam. S E D operæ precium est audire, quomodo
 eludant aduersarij dictum Christi: Cum feceritis omnia, dicite
 serui inutiles sumus. In confutatione sic corrumpunt, primus facit
 Antistrephon, Multo magis inquit dici potest, Si credideritis omnia,
 dicite serui inutiles sumus. Deinde addunt, opera inuisa
 Deo, nobis vero non esse inuisa. Videte quàm delectet ad
 rios puerile studium Sophisticæ, Et quanquam hæc ineptia
 sint quæ refutentur, tamen paucis respondebimus. A
 S T R E P H O N est vitiosum, quia decipiuntur aduersarij in voca
 fidei, quod si significaret noticiam historiarum, aut si diceremus, quod
 fides propter suam dignitatem saluaret, valeret similitudo, magis
 magis nos seruos inutiles esse, si crediderimus. Sed nos loquimur
 de fiducia promissionis & misericordiarum D E I. Et hæc fiducia
 tur nos esse seruos inutiles. Imo hæc est vera vox fidei, quod
 nostra sint indigna, quod simus serui inutiles. Et ob hanc
 causam de fide loquimur, & quærimus misericordiam, quia agnos
 mus nos esse seruos inutiles. Fides enim ideo saluat, quia appetit
 misericordiam seu promissionem gratiæ, etiam si opera
 sint indigna. Et in hanc sententiam nihil lædit nos Antistrephon.
 Cum credideritis omnia, dicite serui inutiles sumus. Recte dicitur
 si tantum intelligatur operibus detrahi dignitas. S E D
 intelligatur, quod etiam fides sit inutilis, non valet similitudo.
 feceritis omnia, nolite confidere operibus. Ita cum credideritis
 nolite confidere promissioni D E I, Hæc non cohærent, sunt
 dicitur

dissimilima. Dissimiles causæ, dissimilima obiecta fiduciæ sunt in
 priore propositione & in posteriore: Fiducia in priore, est fiducia
 nostrorum operum: Fiducia in posteriore, est fiducia promissionis
 diuinæ. Christus autem damnat fiduciam nostrorum operum, non
 damnat fiduciam promissionis suæ. Non vult nos de gratia & mise-
 ricordia Dei desperare. Arguit opera nostra tanquam indigna, non
 arguit promissionem, quæ gratis offert misericordiam. Et præclare
 hic inquit Ambrosius: Agnoscenda est gratia, sed non ignoranda
 natura. Promissioni gratiæ confidendum est, non naturæ nostræ.
 Sed aduersarij suo more faciunt, scelestè detorquent sententias pro
 fide traditas, contra fidei doctrinam. Nam hæc cauillatio totum Eu-
 angelium abrogat: Cum credideritis omnia, dicite fidem inutilem
 esse. Nonne Euangelium pollicetur remissionem peccatorum & salu-
 tatem, etiam his, qui nulla prorsus habent bona opera? Si tamen
 conuertantur & non desperent, sed fide in Christum consequantur
 remissionem peccatorum. Num iubent aduersarij desperare hos,
 quorum conscientia nulla inueniunt bona opera, quæ opponere iu-
 dicio Dei possint? Num his dicent fidem inutilem esse? Male pere-
 rant illi Sophistæ cum talibus calumnijs, quæ totum Euangelium
 evertunt, abrogant gratuitam remissionem peccatorum, eripiunt
 propriis conscientijs firma solatia.

ILLA vero cauillatio plane
 puerilis est, cum interpretantur seruos inutiles, quia opera Deo sint
 inutilia, nobis vero sint vilia. At Christus de ea vtilitate loquitur,
 quæ constituit nobis Deum debitorem gratiæ. Quanquam alienum
 est hoc loco disputare, de vtili aut inutili. Nam serui inutiles signi-
 ficant insufficientes, quia nemo tantum timet, tantum diligit De-
 um, tantum credit Deo, quantum oportuit, nemo satisfacit legi. Sed
 missas facimus has frigidas cauillationes aduersariorum, de qui-
 bus, quid iudicaturi sint homines, si quando proferentur in lucem,
 facile possunt existimare viri prudentes. In verbis maxime planis &
 perspicuis repererunt rimam. At nemo non videt, in illo loco fidu-
 ciam nostrorum operum improbari.

SED aduersarij reclamant, quod vita æterna debeatur de
 digno pro bonis operibus, quia vita æterna vocetur merces. Breui-
 ter & plane respondemus. Paulus vitam æternam donum appellat,
 quia cum reputamur iusti propter Christum, simul efficiamur filij
 Dei, & coheredes Christi. Alibi vero scriptum est: Merces ve-
 stra copiosa erit in cælis. Hæc si videntur aduersarijs inter se pu-
 gnare, ipsi expediant. Sed parum æqui iudices sunt. Nam doni vo-
 cabulum omittunt, omittunt & fontes totius negotij, quomodo iu-
 stificentur homines, quod perpetuo sit mediator Christus. Interim
 excerpunt vocabulum mercedis, idq; acerbissime interpretantur non

K solum

solum contra scripturam, sed etiam contra sermonis consuetudinem. Hinc ratiocinantur, quia merces nominatur, ideo opera nostra eiusmodi, quæ debeant esse precium, pro quo debetur vita æterna. Plane noua est hæc Dialectica. Vocabulum audimus merces. Igitur opera nostra legi satisfaciunt, igitur sumus accepti Deo propter opera nostra, nec indigemus misericordia aut propitiis Christo, aut fide apprehendente misericordiam. Ac ingentem sortem Chrysippæo more cumulant. Bona opera sunt precium, pro quo debetur vita æterna, bona opera legi Dei satisfaciunt. Et potest hæc fieri possunt opera supererogationis. Non solum igitur legi Dei satisfacere homines possunt, sed etiam amplius facere. Et quoniam liberos monachi amplius faciunt, supersunt eis merita. Et quoniam liberas est largiri alijs, de eo quod superest, licet donare illa mortalijs. Affingunt & Sacramentum huius donationis, mortuis circumdant cucullos, vt testentur eis applicata esse aliena merita. Talis coacervationibus beneficium Christi & iusticiam fidei obsecratur uersarij.

NON mouemus inanem *λογολαχίαν* de vocabulo. De magna re litigamus, Vnde debeant piæ mentes certam speculatis concipere, Vtrum bona opera possint conscientias reddere gratas, Vtrum sentire debeant, ita contingere vitam æternam, an bona opera opponant iudicio Dei, an vero debeant sentire, quod propter Christum per misericordiam reputentur iusti, & consequantur vitam æternam. Hæc veniunt in controuersiam, quam nisi diuisa conscientia, non potest habere firmam & certam consolationem. Nos autem satis clare ostendimus, quod bona opera non satisfaciunt legi Dei, quod habeant opus misericordiam, quod fide firmam accepti Deo propter Christum, quod bona opera non reddant perfectam conscientiam. Ex his omnibus sequitur, quod oporteat sententiam quod propter Christum per misericordiam, non propter legem iustificati consequantur vitam æternam.

Quid igitur de mercede? Primum si diceremus, Vitam æternam dici mercedem, quia datur iustificatis propter promissionem, nihil absurdi diceremus. Sunt enim ordinata inter se hæc dona. Sicut & Augustinus ait: Vita sua coronat Deus in nobis. Sed scriptura vitam æternam non mercedem, non quia propter opera debeat, sed quia compensat afflictiones & opera, etsi propter aliam causam contingit. Sicut si reditas venit filios familias, non propter officia sua, & tamē est merces & compensatio officiorum filij. Satis est igitur nomen mercedis ratione conuenire vitæ æternæ, quia vita æterna compensat opera & afflictiones. Non est igitur vita æterna merces, quia opus sufficiant, quia debeat pro operibus. Sed cōsentitue, quia cum propter aliam causam contigit, tamen compensat opera & afflictiones.

PRÆTEREA concedimus opera vere esse meritoria, non remissionis peccatorum, aut iustificationis. Non enim placent, nisi in iustificationis propter fidem, Nec sunt digna vita æterna. Sicut enim iustificatio, ita viuificatio fide contigit propter Christum, sed sunt meritoria aliorum præmiorum corporalium & spiritualium, quæ redduntur tum in hac vita, tum post hanc vitam. Differt enim Deus plerumque præmia, donec glorificet sanctos post hanc vitam, quia vult eos in hac vita exerceri ad mortificandum veterem hominem. Evangelium gratis exhibet promissionem iustificationis & viuificationis, propter Christum. At in lege non gratis, sed pro operibus offertur & debetur merces. Cum igitur opera sint quædam impletio legis, recte dicuntur meritoria, recte dicitur eis deberi merces. Et hæc merces parit gradus præmiorum, iuxta illud Pauli: Vnusquisque accipiet mercedem iuxta suum laborem. Hi gradus sunt merces operum atque afflictionum.

SED contendunt aduersarij, vitam æternam proprie deberi pro operibus, quia Paulus ait: Reddet unicuique secundum opera eius. Iohannis 5. Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ. Matth. 25. Esuriui & dedistis mihi manducare. In his locis omnibus, in quibus opera laudantur, necesse est ad Canonem supra traditum recurrere, quod opera non placeant sine Christo, quod non sit excludendus mediator Christus. Quare cum textus ait, operibus reddi vitam æternam, significat reddi iustificationis, quia non placent Deo bona opera, nisi in iustificationis, hoc est, in his, qui sentiant se acceptos esse Deo propter Christum. Et iustificati necessarii parient bona opera seu bonos fructus, vt esuriui, & dedistis mihi cibum. Hic cum dicitur reddi vita æterna his operibus, intelligitur reddi iusticiæ. Fidem igitur complectitur, cum nominat fructus. Porro scriptura nominat fructus, vt ostendat requiri non hypocrisis, sed iusticiam quæ sit efficax, & quædam noua vita, pariens bonos fructus.

NEC nos aliquam otiosam subtilitatem hic affectamus. Sunt enim grauissima causæ, propter quas hæc disputamus. Etenim si largiamur aduersarijs, quod opera mereantur vitam æternam, mox attexunt illa absurda, quod opera legi DEI satisfaciunt, quod non habeant opus misericordiam, quod simus iusti, hoc est, accepti Deo propter nostra opera non propter Christum, quod plusquam legem facere homines possint. Ita tota doctrina de iusticia fidei obruitur. Est autem necessarium, retinere in Ecclesia puram doctrinam de iusticia fidei. Quare cogimur Pharisæicas opiniones aduersariorum reprehendere, & vt gloriam Christi illustremus, & vt conscientijs firmas consolationes proponamus. Quomodo enim concipiet conscientia firmam spem salutis, cum in iudicio sentiet opera indigna esse, nisi sciet homines reputari iustos & saluari per

K 2 miseri-

miserenciam propter Christum, non propter propriam legis in-
pletionem. An Laurentius in craticula sentiebat, se hoc opere
DEI satisfacere, se sine peccato esse, se non indigere medicina
Christo, & misericordia DEI? Ille vero non dissensit à Propheta
qui ait: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustifi-
bitur coram te omnis vivens. Bernardus fatetur sua opera non esse
digna vita aeterna, cum inquit: Perditæ vixi, sed erigit se, & spe-
salutis concipit inde, quod sentit propter Christum per misericor-
diam donari remissionem peccatorum & vitam aeternam, Sicut Pau-
lus docet: Beati quorum remissæ sunt iniquitates. Et Paulus ait:
Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus imputat iusticiam suam
operibus. Hunc ait Paulus beatum esse, cui imputatur iusticia per
fidem in Christum, etiamsi nulla habeat bona opera. Talibus con-
solationibus erigendæ sunt conscientia & confirmandæ, quod pro-
pter Christum per fidem contingat remissio peccatorum, reparatio
iusticia, & vita aeterna. Quod si in locis de operibus hoc modo
intelligitur, nihil officunt nostræ sententiæ. Et profecto necesse
semper addere fidem, ne excludamus mediatorem Christum. Fides
autem bona opera sequi debent, quia fides sine bonis operibus, im-
pocrisis est. HABENT & in scholis quædam apophthegmata
consentanea nostræ sententiæ, qualia sunt, quod bona opera place-
ant Deo propter gratiam. Item, quod sit confidendum gratiæ DEI
Hæc dicta parum commode interpretantur. Veteres enim sententiæ
confidendum esse gratiæ, hoc est, misericordiæ DEI promittentem
quod propter Christum sumus accepti. At recentiores fiduciam tran-
ferunt ad nostrum opus. Sentiunt confidendum esse gratiæ, hoc est,
dilectioni, qua nos Deum diligimus. Hæc interpretatio est vitiosa.
Non enim debemus confidere nostra dilectione; cum sit immunda
exigua, sed promissione misericordiæ. Iactatur & hoc, quod bona
opera valeant virtute passionis Christi. Recte dictum est, sed
mentionem fieri oportuit in his sententijs. Non enim communi-
tur nobis meritum passionis Christi, nisi id fide apprehendamus, &
opponamus aduersus terrores peccati & mortis. Paulus enim inquit:
Christus est propitiatio per fidem. Item, Ecclesia in omnibus propiti-
ationibus addit, per Dominum nostrum Iesum Christum. Hic etiam
admonendi sunt homines de fide. Significat enim Ecclesia, nos
opera & nostras preces DEO placere, si credamus DEVM nobis pro-
pitium, & nos exaudire propter pontificem Christum.

HÆC in præsentia sufficiant de hoc loco. Scimus autem
hanc sententiam quam defendimus, Evangelio consentaneam esse
& pijs conscientijs firmissimas consolationes asferre. Ideo pie me-
rites non patiantur se ab hac sententia propter iniqua & calumniosa
iudicia

iudicia aduersariorum abduci. Scriptura prædicit futurum esse, vt in Ecclesia grauentur mali doctores, qui oppressa iusticia fidei in Christum, doceant mereri remissionem peccatorum per nostros cultus & opera. Et res getæ in Israël sunt imago futuri status in Ecclesia. Videmus autem Prophetas vbiq; taxare hanc persuasionem populi, qui somniabat se mereri remissionem peccatorum per sacrificia legis, & hac opinione cumulabat opera & cultus. Ita in Ecclesia multi existunt, qui falsam persuasionem de suis operibus & cultibus habent. Monuit autem nos scriptura, ne multitudine impiorum perturbemur. Ac facile potest fieri iudicium de spiritu aduersariorum. Videmus enim in multis articulis manifestam veritatem ab eis damnari. Nec offendat quenquam, quod sibi Ecclesiæ nomen vendicant. Nam Ecclesia Christi apud hos est, qui Euangelium Christi recte docent, non apud illos, qui prauas opiniones contra Euangelium defendunt, sicut inquit Dominus: Oues meæ vocem meam audiunt.

DE ECCLESIA.

SEPTIMUM articulum confessionis nostræ damnauerunt, in quo diximus, Ecclesiam esse congregationem sanctorum. Et addiderunt longam declamationem, quod mali non sint ab Ecclesia segregandi, cum Iohannes comparauerit Ecclesiam aræ, in qua triticum & palea simul coaceruata sint. Et Christus comparauerit eam saginæ, in qua pisces boni & mali sunt, &c. Profecto verum est, quod aiunt, Nullum remedium esse aduersus sycophantæ morsum. Nihil tam circumpectæ dici potest, vt calumniam euitare queat. Nos ob hanc ipsam causam adiecimus octauum articulum, ne quis existimaret nos segregare malos & hypocritas ab externa societate Ecclesiæ, aut adimere Sacramentis efficaciam, quæ per hypocritas aut malos administrantur. Itaq; hic non est opus longa defensione aduersus hanc calumniam. Satis nos purgat articulus octauus. Concedimus enim, quod hypocritæ & mali in hac vita sint admisti Ecclesiæ, & sint membra Ecclesiæ secundum externam societatem signorum Ecclesiæ, hoc est, verbi, professionis, & Sacramentorum, præsertim si non sint excommunicati. Nec Sacramenta ideo non sunt efficacia, quia per malos tractantur, imo recte vti possumus Sacramentis, quæ per malos administrantur. Nam & Paulus prædicit futurum, vt Antichristus sedeat in templo Dei, hoc est, in Ecclesia dominetur, & gerat officia. At Ecclesia non est tantum societas externarum rerum ac rituum, sicut aliæ politicæ, sed principaliter est societas fidei & Spiritus sancti in cordibus, quæ tamen habet externas notas, vt agnosci possit, videlicet puram Euangelij doctrinam, & administrationem